עין משפט
נר מצוה

יב א מיי' פ"ה מהל' אישות הל' א ב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כח סעיף כא כב :

יג ב מיי' פ"ה מהלכות נדרים ה"א סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכד סעיף א :

או דילמא משום דחילופין כגידולין דמי לא שנא הוא ולא שנא חברו ? אמר רב אחא בר מניומי ת"ש האומר לאשתו קונם שאני נהנה ליך לוה, ובעלי חובין באין ונפרעין מ"ט בעלי חובין נפרעין לאו משום דחילופין לאו כגידולין דמי ? אמר רבא דילמא לכתחילה הוא דלא ואי עבד עבד, אלא ת"ש המקדש בערלה אינה מקודשת, מכרן וקידש בדמיהן, הרי זו מקודשת הכא נמי לכתחילה הוא דלא ואי עבד, עבד : מתני' הריני עליך חרם המודר אסור, הרי את עלי חרם הנודר אסור, הריני עליך ואת עלי שניהם אסורין, ושניהם : מותרין בדבר של עולי בבל ואסורים

ר"ן

לוה · כלומר האשה ובעלי חוב באין ונפרעין. דנהי דמתסרי עלה נכסי בעלה מיהו אכתי שיעבודא אנכסיה קאי הילכך בעלי חוב באין ונפרעין דאפילו לחנן דאמר דהמפרנס אשתו של חבירו הניח מעותיו על קרן הצבי ה"מ במעלה לה מזונותיה אבל כשהיא לווה חייבת היא במה שלווה ובעלי חוב נפרעין מן הבעל דמוליאין מזה ונותנין לזה מדר' נתן ובזה ילאתי ידי חובתי מכל מה שהאריך הרשב"א בזה : מאי טעמא בעלי חובין באין ונפרעין לאו משום דחלופיהן לאו כגדוליהן דמו · דקס"ד דכיון דבשעה שהיא לווה משעבדת נכסי הבעל הרי היא כמחלפת נכסי הבעל בנכסי אחרים כיון דלבסוף בע"ח באין ונפרעין נהי דקא אמרינן מ"ט בע"ח באין ונפרעין לאו היא גופה קשיא לן דלדידהו ליכא איסורא כלל אלא הכי קאמר כיון דלבסוף בעלי חוב באין ונפרעין היכי שריא לה ללוות כך פירשו רבותי ולי נראה דה"ק אם איתא דחלופיהן כגדוליהן דמו היאך בעלי חובין באין ונפרעין דנהי דמדינא מוליאין מזה ונותנים לזה מדרבי נתן הכא אגן סהדי דאדעתא דידה נחית ולאו אדעתא דבעל כי היכי דלא לעביד היא איסורא על ידייהו ונראה לי דלהכי פשיט לה מהך ברייתא ולא פשיט מסיפא דמתני' דהאומר לבנו קונם שאתה נהנה לי וכו' דתנן בסיפא לווה ובעלי חוב באין ונפרעין משום דאיהו לא הוי כמחליף דהא מלי קני נכסי אבל אשה שאין לה קנין בלא בעלה סליק אדעתין דהויא כמחלפת נכסי הבעל ממש ומשני ודילמא לכתחלה הוא דלא ואי עבד עבד כלומר כשהוא בא להחליף איסור בהיתר לכתחלה בידים אסור והחליפין אסורין אבל זו בשעה שלווה אע"פ שהבעל מתחייב אין כאן חליפי איסור ממש הילכך יכולה היא ללוות ולאכול ואע"פ שאח"כ נפרעין מן הבעל דיעבד הוא שנעשו חליפין למה שאכלה : ת"ש המקדש בערלה אינה מקודשת מכרן וקידש בדמיהן הרי זו מקודשת · דקס"ד דכיון שאסור ליהנות מן החליפין אפילו עבר והנהה שהחליפן באחר דליהוי חליפי חליפין אסורין ומשום הכי קשיא ליה בשעבר וקידש בדמיהן למה היא מקודשת גמורה ואינה לריכה לקדש פעם אחרת דהא אסירי חליפין מדרבנן הוה לן לאלרוכה קדושי אחריני ואמרינן הכא נמי לכתחלה הוא דלא ואי עבד עבד כלומר לכתחלה הוא שאסור ליהנות מן החליפין אבל אם עבר והנהה נהנה דחליפין מותרין : ולענין הלכה לגבי נודר עלמו דאמר אלו אפילו החליפן אחר נודר אסור בהן והיינו מתני' אבל כשהדירו אחר וכן נמי בנודר עלמו דלא אמר אלו מסתברא דלקולא נקיטי' דכיון דבכי האי גוונא גבי אסורי הנאה דעלמא ליכא למימר דחלופיהן כגדוליהן דמי אלא מדרבנן בעלמא וכדפרישית לעיל הוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא ואפילו עבר והחליפן חליפין מותרין אבל הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל כתב בפ' חמישי מהלכות נדרים (הלכה ס"ו) הרי גדוליהן וחלופיהן ספק לפיכך חברו אסור בגידולי פירות אלו וחלופיהן והרמב"ן ז"ל מסתם לה סתומי לקמן בפרק הנודר מן הירק : מתני' הריני עליך חרם · שתהא הנאתו עליו כחרם של בדק הבית ובגליל מיירי דסתם חרמים לבדק הבית (לעיל דף יח:) : הרי את עלי · שיהא הנאת חברו עליו כחרם : מותרין בדבר של עולי בבל · שהפקירום עולי בבל לכל ישראל :

ואסורין

רש"י

או דילמא · הכי קאמר דודאי אסור בחלופיהן (א) דומיא דגידולין ניהו וכי היכי דאסור בגידולין הכי נמי אסור בחליפין : קונם שאני נהנה לך לווה ובעלי חובין באין ונפרעין · מבעלה דרלון הבעל הוא שילוו לה והא הכא (ב) דלווה מאחרים אחילופי ממונו של בעל הוי ולא מיתסר אלמא דאין אדם אוסר דבר שלב"ל על חבירו דהא נפרעין מבעלה : לאו כגידולין דמי · וגידולין אסור אבל בחליפין מותר : אמר רבא לעולם אימא לך דחליפין כגידולין דמו ומיתסרי והאי לכתחילה לא תלוה ותאכל אבל בדיעבד שפיר דמי והא דאמרינן בהך פירקא דלעיל (דף מג·) המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל טתן לזה ובא הלה ונוטל מזה לא דמיא להא דהאי לא רמי עליה דהאי למיפרנסיה והאי דקיהיב להאי איסור לא משום מודר קא יהיב ליה אלא מתנה בעלמא הוא דקא יהיב להאיך אבל האי בעל דלמפרנסה קאי אימא (ג) דליתסר ליה לפרוע לבעל חוב לכתחילה הוא דלא : תא שמע · דמותר אפי' לכתחילה : המקדש בערלה · שהוא איסור הנאה אינה מקודשת : מכרן וקידש בדמיהן מקודשת · אלמא דחליפין לאו כגידולין דמו דגידולין אסור ובחליפין משתרי : ה"נ · מיירי דלכתחילה לא ימכור ואם קידש בדמיהם מאי דעבד עבד : מתני' הריני עליך חרם · נכסי יהיו עליך חרם : המודר אסור · אבל המדיר מותר :

והבור

קדושין נו:
[שם ע"ז נד: סב.]
לעיל ה. [ב"ק לג.]

תוספות

תא שמע האומר לאשתו קונם שאני נהנה לך ותלה הדבר בחשמיש שאמר הנאת תשמישך עלי אם תיהנה משלי דאל"כ כיון דמשועבד לה לא מלי מדיר לה אי נמי דאדרה כשהיא ארוסה (או) ונישאת : לוה ובעלי חובין נפרעין · כדאמר לותה ואכלה ועמדה ומיאנה אין לה מזונות הא לא מיאנה יש לה מזונות ואפילו לרבנן דחנן דאמרי הניח מעותיו על קרן הצבי ה"מ במפרנס אשת חבירו סתם אבל הלוה לה בתורת הלואה נפרע מן הבעל וה"ת ולרבנן דחנן היאך פורע חובה הרי אסור לפרוע למי שמודר הנאה ממנו וי"ל דהיינו בפורע חוב חבירו שהוא יכול לתובעו ולומר פרע לי מה שפרעתי בשבילך והוי כאילו הלוהו ממש אבל באשתו אינו חייב לפרוע לו כלל מה שפרע בשבילה : מאי טעמא בעלי חובות חוזרין ונפרעין לאו דחילופין לאו כגדולין דמו · ושרו ליהנות למודר דאי אסורין א"כ מעות שמוסרין לה המלוים הוו חליפי מעות הבעל וההיא דתנן (לעיל דף מג.) המודר הנאה מחבירו הולך אצל חנוני הרגיל אצלו וכו' לא מצי למיפשט בעיין דסתם חנוני לית ליה למיתבע מידי מן המדיר הילכך מתנת חנם הוא דיהיב לחנוני ואם ירצה החנוני עדיין יוכל לתבוע מודר אבל הכא דבעלי חובות יש לו על הבעל שהבעל חייב במזונות אשתו א"כ מה שהם מלוים לה הוי ממש חליפי מעות הבעל : דילמא לכתחילה הוא דלא הא דיעבד עבד · כלומר לותה דוקא בדיעבד קאמר דאז בעלי חובין נפרעין אבל לכתחילה לא תלוה וכשלותה הרי זה דיעבד שאין זה חליפי איסור ממה שעדיין האיסור לא בא אבל מעיקרא סלקא דעתך דשרו רבנן ללוות בתחילה ולגרום דברים שיבאו לידי איסור לכך פשיט מיניה דחליפי (שותאה) מותרין : ת"ש המקדש [בערלה] (בדמי ערלה פי' בדמים של ערלה) או כלאי הכרם אינה מקודשת משום דאיסורי הנאה אינון ולא הוי ממון. מכרם וקדש בדמיהן בערלה וכלאי הכרם מקודשת דאינן תופסין דמיהן אלמא שרי לאיתהנויי בחליפין דאי אסור ליהנות היה לנו לומר דאסור לשהות עמה באותם קידושין : ה"נ הא לכתחילה הא דיעבד · כלומר אכתי איבעיא ליה אי מותר לכתחילה הוא או דוקא דיעבד אבל לכתחילה לא ואע"ג דעל ידי הקידושין הוא נהנה מתנה לכתחילה דוקא בקידושין שלא תקנו חכמים להפקיע הקידושין דכיון שהיא אשתו הוא חייב ליהנות מתנה אבל מאחר הגאות אם אסור למוכרם אם לקח מן המעות כלי אסור ליהנות ממנו דאסור בחלופיהן קרינן ביה. מפירו"ש רבינ"ו שמעו"ן מקוצ"י: הריני עליך חרם המודר אסור · דהכי קאמר הכי ממוני אסור עליך. הכי אתה עלי חרם הכי קאמר הרי ממונך עלי כחרם והרם הוי הקדש דסתם חרם לבדק הבית : ומותרים בדברים של עולי בבל כגון בור שבאמלע הדרך שעשאוהו עולי גולה · לפי שהפקירוהו לכל ישראל ולא נתנוהו להם להיות שותפין (כך) [כו] לענין שיוכל האחד לאסור חלק חבירו : בדברים של אותה העיר · שהם דרים בה שהן (מפני) שותפין וזה אסור מפני חלקו של זה :

רחבה

פי' הרא"ש

פירות חבירו על חבירו דאיכא תרתי שהפירות אינן ברשותו וגם חבירו אינו ברשותו לאסור דבר עליו גם אינו יכול לאסור דבר שלא בא לעולם כיון דאיכא תרתי: או דילמא חליפין מיתסרי מידי דהוה אגידולים · אף על גב ליתנהו בעולם וגידולים פשיטא כיון דיולא מגוף האיסור אין חילוק בינו לבין חבירו : לוה ובעלי חובין באין ונפרעין · אפילו לחנן דאמר הניח מעותיו על קרן הצבי הני מילי במפרנס מעלמו אבל לותה חייב הבעל לשלם כדאמרינן בכתובות (דף קז:) גבי ממאנת דאין לה מזונות כגון לותה ואכלה ועמדה ומיאנה משמע הא אם לא מיאנה חייב הבעל לשלם מה שלותה ואין זה כמו פורע חובו דאסרינן אליבא דרבנן דמיירי הכא דבשעה שלותה אמרה שלא יפרעו אלא מבעלה : לאו משום דחליפין לאו כגידולין דמו · דאיחלפו אותן מעות שקבל מן הבעלים שאסורין עליה וכיון שחייב הבעל לפרוע למלוה הרי נעשו כבר המעות שנותן לאשה חליפי קונם ותהא דתנן לעיל בפרק אין בין המודר (דף מג.) שמותר המדיר לפרוע לחנוני ולפועלים אינו יכול להביא ראיה דשאני התם דאין המדיר חייב לפרוע להם הילכך מה שהם נותנים לו למודר לא הוי חליפי קונם דמתנה בעלמא יהבי למודר ומה שהמדיר נותן להם אינו אלא מתנה בעלמא דאי בעי לא יהיב ליה מידי : דילמא לכתחילה הוא דלא הא דיעבד עבד · הא דמיבעיא ליה אי חליפין אסורים היינו אם לכתחילה אסור להחליפן וליהנות מן הדמים אבל אם החליפן בדיעבד הדמים מותרים והכא בדיעבד קאמר אם לותה, בעלי החובין באין ונפרעין ונראה לפרש דאפילו לכתחילה לוה כדמשמע לישנא דברייתא דקתני לוה ולא קתני לותה ואחשיב ליה בדיעבד כיון שהמלוה נותן לה המעות קודם שקבל תמורתו מן הבעל בעלמא הוא ולא אסרו אלא היכא שהוא מחליפן ממש : אם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת אסורי שרו דאי אסירי הא לא יהיב לה מידי ומתני הכא נמי כיון דמכרן בדיעבד שרו דמיה : הריני עליך חרם המודר אסור · אבל לא הנודר אע"ג דלא אמר והנאה עליך לא : שניהם אסורין אלא אגב דבעי למתני שניהם מותרים בדבר של עולי בבל נקט להשמיעינן דהפקר הוי ולא דשותפין :

*) והבאר שבאמצע הדרך · שבין בבל לארץ ישראל ונתנוהו עולי גולה : הרחבה והשווקים · שבעיר והמרחץ שמותנין בה ספרים : והספרים · שקנאום בני העיר ללמוד בהם : והכותב חלקו לנשיא · בגמרא מפרש : אלא שהכותב לנשיא אין לריך לזכות · מפני כבודו של נשיא תקנו שיקנה בלא קנין בדבר זה : ואין לו מה יאכל · לעיל (דף מג.) קתני היה מהלך בדרך והכא קא משמע לן דאפילו בעיר אם אין לו מה יאכל מותר : כל מתנה · שלא נגמרה שאם הקדישה אינה מקודשת ספרים נכסי שאם הקדישה מקודשת וא"פ שאינה מתנה לענין זה שאם הקדישה אינה מתנה

*) [שייך לדף שאח"ז]

מסורת הש"ס

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה או דלמא וכו' דדומיא דגידולין : (ב) ד"ה קונם וכו' והא הכא דמאי דלווה מאחרים חילופי ממונו : (ג) ד"ה אמר רבא וכו' אימא לך דליתסר וכו' דלכתחלה הוא :

גליון הש"ס גמ' האומר לאשתו קונם · עי' ב"ק דף קט ע"א תד"ה בע"ח : שם אמר רבא דלמא לכתחלה · עי' לקמן דף פג ע"א בהר"ן ד"ה דלמא מיין :